

Cesta I/61 Bratislava - Senec (DÚR)

F11 - Archeologický prieskum

V Ý S K U M N Á S P R Á V A

Spracoval: PhDr. Jaroslava Ruttkayová, PhDr. Ivan Čebien, CSc.

Nitra 2008

OBSAH

I. Stručná charakteristika dávnovekého osídlenia záujmového územia – Bratislava - Senec

II. Archeologické lokality na stavbe cesty

III. Požiadavky na ochranu archeologických nálezísk

IV. Záver

V. Prílohy

I. Stručná charakteristika dávnovekého osídlenia záujmového územia – Bratislava - Senec

Priestor východného predpolia Bratislavy tvoril odpradáva vstupnú bránu do Podunajskej nížiny a do regiónu Malých Karpát. Človek tu v dávnej minulosti v spleti potokov, malých riek a pomedzi močaristý terén nachádzal nielen bezpečný cestný koridor, ale na mierne vyvýšených miestach, resp. riečnych terasách aj vhodné miesto na usídlenie. Hodnovernejšie poznatky o zaniknutom osídlení sa však dajú získať len cieľovým archeologickým výskumom. Najmä oblasť ohraničená trojuholníkom obcí Vajnory, Ivanka pri Dunaji a Trnávka sa vyznačovala hustou koncentráciou sídlisk v praveku a vo včasnej dobe dejinnej. Aj keď rovinný kraj pod hrebeňom Malých Karpát, medzi oddávnou bažinatým jurským Šúrom a meandrami Malého Dunaja nebol nikdy ľudoprázdny, mimoriadny význam nadobudol predovšetkým v dvoch obdobiach - v dobe halštatskej (7.-5. stor. pred n. l.) a v dobe rímskej (1.-4. stor. po n. l.). Potvrdzujú to výskumy posledných desaťročí, ktoré odkryli torzá pôvodne rozsiahlych osád z obidvoch období. V súčasnosti sa táto oblasť veľmi rýchlo mení na priemyselno-obchodnú zónu hlavného mesta. Pribúdajú rozľahlé sklady, supermarkety a benzínové čerpadlá. Historická krajina bola zmenená reguláciou potokov, rekultiváciami poľnohospodárskej pôdy, výstavbou železníc a ciest, o letiskách vo Vajnoroch a v Ivanke ani nehovoriac. Pôvodné prírodné fenomény - lesy, lúky, močiare a rašeliniská, toky potokov, riečne meandre, duny a vyvýšeniny - ktoré kedysi zohrávali rozhodujúcu úlohu pri pohyboch človeka a pri výbere jeho sídiel, sa celkom stratili alebo zmenili na nepoznanie.

Tomu zodpovedá aj pohľad na sídliskovú mapu. V priestore výstavby plánovanej cesty, ako aj v okolí sa v minulosti realizoval celý rad archeologických výskumov a prieskumov. Bolo tomu už tak pri stavbe diaľnice D1, kde sa najvýznamnejšie náleziská preskúmali pri výstavbe východného obchvatu (Senecká – Mierová), ale aj v 80- ych rokoch pri stavbe diaľnice na rozhraní katastrov Bernolákovo – Chorvátsky Grob.

Ďalšie výskumné aktivity prebiehali v katastroch obcí Bratislava – miestna časť Vajnory (napr. staroslovanské a tzv. slovansko-avarské pohrebisko, hrob z doby sťahovania národov, sídlisko z mladšej doby kamennej a najmä doby bronzovej a doby železnej), Bernolákovo – zaniknutý kostol, pohrebisko zo staršej doby bronzovej, sídlisko z doby bronzovej, železnej a rímskej, polykultúrna lokalita (areál golfového ihriska), Ivanka pri Dunaji – stopy osídlenia zo strednej doby kamennej – mezolitu, osada z neskorej doby kamennej, sídlisko z doby bronzovej, keltská osada.

Ako menej osídlená sa javí oblasť Veľkého Biela a Senca. Tu sa v priestore pripravovanej cesty iba výnimočne objavujú archeologické náleziská, čo však nemôže vylúčiť ich potenciálny výskyt pri výstavbe cesty.

Vyššie uvedený prehľad jednoznačne dokazuje dôležitosť regiónu z hľadiska prítomnosti archeologických nálezísk.

II. Archeologické lokality na cesty I/61 Bratislava - Senec

Predchádzajúca charakteristika osídlenia dokladá bohaté osídlenie tohto regiónu v dávnej i menej vzdialenej minulosti. Časť nálezov z archeologických lokalít reprezentuje kontakty s vyspelým kultúrnym prostredím ďaleko za hranicami Slovenska, čím lokality nadobúdajú nadregionálny význam. Rozmanitými stavebnými aktivitami dochádza nezriedka k poškodeniu, prípadne k úplnému zničeniu archeologických lokalít, ktoré sú právom chránené zákonom 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu. Aby sa predišlo ich likvidácii a tým k strate národného kultúrneho dedičstva, je potrebné lokality preskúmať archeologickým výskumom. Takáto situácia sa javí aj v prípade naplánuvanej stavby cesty, ktorá prechádza či už priamo, alebo okrajovo areálom niekdajších sídlisk. Na úseku ide o nasledujúce lokality, cez ktoré priamo prechádza naplánuvané teleso cesty:

1) Bratislava, miestna časť Trnávka, poloha Zadné / Bratislava, miestna časť Vajnory – poloha Piesky, Pri Višáku, Tanieriky

Poloha: Zadné, Piesky, Pri Višáku, Tanieriky – na miernych dunách

Datovanie: pravek, doba bronzová, najhustejšie osídlenie - doba rímska

Nálezy: keramika, zvieracie kosti, bronzové predmety a pod.

Lit: výskum V. Varsík v r. 1997-1998

Doba navrhovaného výskumu: 2 mesiace

Archeológ	1x2x160	320 hod
Technik	1x2x160	320 hod.
Archeologický robotník	15x2x160	4 800 hod.

2) Bratislava, miestna časť Vajnory, Vlčí klin

Poloha: východne od obce – Vlčí klin

Datovanie: pravek, doba halštatská, doba sťahovania národov, stredovek

Nálezy: keramika, zvieracie kosti, drobné nálezy

Druh náleziska: sídlisko, pohrebisko

Lit: výskumy v 70-ych a 80-ych rokoch 20. stor, E. Studeníková, prieskum I. Cheben, Ruttkayová, NS AÚ SAV 16 252/07, Z. Farkaš

Doba navrhovaného výskumu: 2 mesiace

Archeológ	1x2x160	320 hod
Technik	2x2x160	640 hod.
Archeologický robotník	15x2x160	4 800 hod.

3) Ivanka pri Dunaji, miestna časť Farná, polohy Šakoň a Záhrada

Poloha: severozápadne od obce po oboch stranách riečneho ramena v polohách Šakoň a Záhrada

Datovanie: pravek, neskorá doba kamenná

Druh náleziska: sídlisko, pohrebisko

Nálezy: keramika, zvieracie kosti

Lit: prieskum I. Cheben, NS AÚ SAV 16 252/07, Z. Farkaš

Doba navrhovaného výskumu: 2 mesiace

Archeológ	1x2x160	320 hod
Technik	1x2x160	320 hod.
Archeologický robotník	10x2x160	3 200 hod.

4) Ivanka pri Dunaji/ Bernolákovo – polohy Šakoň a Sáčky

Poloha: severovýchodne od obce po oboch stranách Čiernej vody

Datovanie: mladšia a neskorá doba kamenná, doba bronzová, doba laténska - stredovek

Druh náleziska: sídlisko, pohrebisko

Nálezy: keramika, zvieracie kosti, drobné nálezy

Lit: prieskum Ruttkayová 2008, NS AÚ SAV 1702/63 - pichlerová

Doba navrhovaného výskumu: 2 mesiace

Archeológ	2x2x160	640 hod
Technik	2x2x160	640 hod.
Archeologický robotník	20x2x160	6 400 hod.

5) Bernolákovo

Poloha: severozápadne od kaštieľa – pri ceste BA - Senec

Datovanie: neolit, stredovek

Druh náleziska: sídlisko

Nálezy: keramika

Lit: NS AÚ SAV 4383/68 Pichlerová

Doba navrhovaného výskumu: 1 mesiac

Archeológ	1x1x160	160 hod
Technik	2x1x160	320 hod.
Archeologický robotník	20x1x160	3 200 hod.

6) Bernolákovo

Poloha: Medzihradské

Datovanie: pravek

Druh náleziska: sídlisko?

Nálezy: nevýrazná keramika

Lit: prieskum Ruttkayová

Doba navrhovaného výskumu: 1 mesiac

Archeológ	1x1x160	160 hod
Technik	1x1x160	160 hod.
Archeologický robotník	10x1x160	1 600 hod.

7) Senec - Železiarske

Poloha: juhozápadne od obce

Datovanie: pravek?, novovek

Druh náleziska: sídlisko

Nálezy: keramika

Lit: prieskum I. Cheben

Doba navrhovaného výskumu: 1 mesiac

Archeológ	1x1x160	160 hod
Technik	1x1x160	160 hod.
Archeologický robotník	10x1x160	1 600 hod.

8.) Nateraz neznáme náleziská, ktoré sa ešte môžu objaviť.

Doba výskumu: 2 mesiace

Archeológ	1x1x160	160 hod
Technik	1x2x160	320 hod.
Archeologický robotník	10x2x160	3 200 hod.

III. Požiadavky na ochranu archeologických nálezísk

Požiadavky ďalšie stupne dokumentácie:

Vyššie uvedený zoznam lokalít jednoznačne dokazuje prítomnosť archeologických nálezísk. Žiaľ, veľká časť nálezov je staršieho dáta a dnes už presne nelokalizovateľná. Na druhej strane sú lokality, kde bude jednoznačne potrebný rozsiahly výskum.

Preto je potrebné v ďalšom stupni projektovej dokumentácie - zabezpečiť vykonanie podrobného archeologického povrchového prieskumu spojeného s výberovou sondážou a geofyzikálnym prieskumom (v rámci DSP). Ideálne by bolo začať archeologické výskumy – minimálne 4 mesiace pred začiatkom výstavby (najmä v úsekoch, ktoré nekopírujú dnešnú cestu)..

Predpokladaný rozsah výskumu. Keďže v časti trasy existuje cestná komunikácia a viaceré priestory sú zastavané, vďaka čomu sú mnohé situácie nedostupné, alebo zničené, je možné, že v konečnom dôsledku bude náročnosť výskumu nižšia, ako je predpoklad):

dĺžka: max 5 mesiacov (mimo december-február)

Personálne zabezpečenie:

- archeológ 2 240 hod.
- technický pracovník 2 880 hod.
- archeologický robotník 28 800 hod.

Orientačná cena výkonov na základe hodinových sadzieb - bez DPH:

Robotníci	hod. sadzba 160,-Sk	4 608 000,-Sk
Technickí pracovníci	hod. sadzba 350,-Sk	1 008 000,-Sk
Odborní pracovníci	hod. sadzba 450,-Sk	1 008 000,-Sk
Spolu:		6 624 000,-Sk bez DPH

Konečná fakturovaná cena bude podľa skutočne odpracovaných osobohodín.

Celková cena za archeologické výskumy z hľadiska časového i finančného je maximálna v tom prípade, že na každej lokalite bude nevyhnutné (na základe početnosti a zložitosti objektov, resp. archeologických situácií) vykonať výskum v predpokladanom čase. Celková cena bude závisieť od reálnej dĺžky archeologického výskumu na tej lokalite.

V cene nie sú zahrnuté zemné stroje. Zemné stroje na odhumusovanie daných úsekov s najdôležitejšími archeologickými náleziskami sa ocenia podľa bežných štandardov (práce, ktoré je potrebné vykonať bez ohľadu na archeologický výskum) a navyše treba rozpočtovať stroj s plochou lyžicou (UDS) cca 80-100 strojohod./ 100m úseku.

Výskumy je možné vykonávať na viacerých, resp. všetkých náleziskách súčasne, mimo mesiacov november-marec.

IV. Záver

Sumarizáciou poznatkov o archeologických sa potvrdil pomerne hustý výskyt archeologických nálezísk v predpokladanej trase. **Na celom úseku sa nezistili archeologické náleziská, pre ktoré by bolo potrebné meniť navrhovanú trasu – je však potrebné prítomné náleziská, resp. ich zvyšky komplexne preskúmať (to sa týka aj priestoru dočasných preložiek, stavebných dvorov a pod.)**

Následne v rámci DSP, resp. stavebných prác bude potrebné:

- zabezpečiť prednostné majetkové vysporiadanie pozemkov na úsekoch označených ako archeologické náleziská
- v mieste výskytu archeologických nálezísk zabezpečiť odstránenie ornice buldozermi a podorničia zemnými strojmi s plochou svahovacou lyžicou (UDS a pod.) pod dohľadom archeológa (v rámci DSP) a to minimálne 5 mesiacov pred začiatkom výskumu
- zabezpečiť odhumusovanie celej trasy (ak je to technicky možné) iba za prítomnosti archeológa - osoby s osobitnou odbornou spôsobilosťou na konanie archeologického výskumu a to najmenej 2 mesiace pred plánovaným začiatkom realizácie stavby
- v harmonograme stavby vyčleniť časový priestor na realizáciu jednotlivých archeologických výskumov (podľa tejto správy)
- realizátorovi výskumu poskytnúť celkovú situáciu stavby (1:10 000) a v miestach s výskytom arch. nálezísk 1:1000
- požiadať o rozhodnutie o vykonaní záchranného archeologického výskumu Pamiatkový úrad SR (najlepšie už pri príprave DUR, najneskôr DSP)

Na základe vykonaného prieskumu možno predpokladať výskyt archeologických lokalít na viacerých polohách. Uvedený počet archeologických lokalít, ktoré ležia priamo v telese cesty (prílohy), nemusí byť konečný. Mnohé polohy sú poľnohospodársky neobrábané prípadne zalesnené, a tým pre archeológov neprístupné a neznáme. Výskum tiež ukázal, že časť sídlisk leží pod výraznejšími soliflukčnými naplaveninami, a tak sa ani hlbokou orbou nemusia na povrch ornice dostať archeologické nálezy.

Pri odhumusovaní celej trasy cesty je potrebná prítomnosť archeológa. Nemožno vylúčiť, že sa počas realizačných prác objavia nové archeologické lokality mimo tých, ktoré sú vyznačené na priložených mapách.

Doteraz všetky zaevidované archeologické náleziská majú taký charakter, že nezabraňujú výstavbe rýchlostnej komunikácie, avšak je bezpodmienečne nutné ich preskúmať.

V Nitre, 6. 12. 2008

PhDr. Ivan Cheben, CSc.

PhDr. Jaroslava Ruttkayová